

Xudayberdiyeva Xabiba Nazimovna

Sam vil.Nurobod tuman 46-umumiy o'rta talim maktab

Anotatsiya: Maqola boshlang'ich sinflarda o'quv motivatsiyasini oshirishning ilmiy asoslangan usullari va amaliy yondashuvlariga bag'ishlangan. Unda o'quv motivatsiyasining ta'lim jarayonidagi ahamiyati, boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh xususiyatlari va motivatsion omillarga ta'siri tahlil qilinadi. Deki va Rayanning o'z-o'zini belgilash nazariyasiga asoslanib, o'quvchilarning avtonomiya, kompetentsiya va o'zaro aloqa ehtiyojlarini qondirish orqali motivatsiyani oshirish yo'llari ko'rib chiqiladi. O'quv jarayonini o'yinlashtirish, o'quvchilarning avtonomiyasini qo'llab-quvvatlash, ijobiy muhit yaratish, o'quv materiallarining hayotiy ahamiyatini ko'rsatish, zamonaviy texnologiyalardan foydalanish va ota-onalar bilan hamkorlik kabi usullar keng yoritiladi. Maqola o'qituvchilarga boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv faolligini oshirishda samarali strategiyalarni qo'llash bo'yicha amaliy tavsiyalar beradi va ta'limda uzoq muddatli muvaffaqiyat uchun motivatsiyaning muhimligini ta'kidlaydi.

Kalit so'zlar: o'quv motivatsiyasi, boshlang'ich ta'lim, o'yinlashtirish, avtonomiya, ichki motivatsiya, tashqi motivatsiya, ijobiy muhit, texnologiyalar, ota-onalar bilan hamkorlik, ta'lim psixologiyasi.

МЕТОДЫ ПОВЫШЕНИЯ УЧЕБНОЙ МОТИВАЦИИ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ

Худайбердиева Хабиба Назимовна

Общеобразовательная школа №46, Нурабадский район, Самаркандская область

Аннотация: Статья посвящена научно обоснованным методам и практическим подходам к повышению учебной мотивации в начальных классах. В ней анализируется значение учебной мотивации в образовательном процессе, возрастные особенности учащихся начальных классов и их влияние на мотивационные факторы. На основе теории самоопределения Деси и Райана рассматриваются способы повышения мотивации через удовлетворение потребностей учащихся в автономии, компетентности и социальных связях. Подробно описываются такие методы, как геймификация учебного процесса, поддержка автономии учащихся, создание позитивной среды, демонстрация жизненной значимости учебного материала, использование современных технологий и сотрудничество с родителями. Статья предлагает учителям практические рекомендации по применению эффективных стратегий для повышения учебной активности младших школьников и подчеркивает важность мотивации для долгосрочного успеха в образовании.

Ключевые слова: учебная мотивация, начальное образование, геймификация, автономия, внутренняя мотивация, внешняя мотивация, позитивная среда, технологии, сотрудничество с родителями, психология образования.

METHODS FOR ENHANCING ACADEMIC MOTIVATION IN PRIMARY SCHOOLS

Khudayberdiyeva Xhabiba Nazimovna

Secondary School No. 46, Nurobod District, Samarkand Region

Abstract: The article is dedicated to scientifically grounded methods and practical approaches to increasing academic motivation in primary school students. It analyzes the importance of academic motivation in the educational process, the age-specific characteristics of primary school students, and their impact on motivational factors. Based on Deci and Ryan's Self-Determination Theory, the article

explores ways to enhance motivation by addressing students' needs for autonomy, competence, and relatedness. Methods such as gamification of the learning process, supporting student autonomy, creating a positive environment, highlighting the real-life relevance of educational materials, utilizing modern technologies, and fostering collaboration with parents are thoroughly discussed. The article provides practical recommendations for teachers on implementing effective strategies to boost the academic engagement of primary school students and emphasizes the critical role of motivation in achieving long-term educational success.

Keywords: academic motivation, primary education, gamification, autonomy, intrinsic motivation, extrinsic motivation, positive environment, technologies, parental collaboration, educational psychology.

Boshlang'ich ta'lim o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan ishtiyoqini shakllantirishda muhim bosqich hisoblanadi. Bu davrda o'quv motivatsiyasining yuqori darajada bo'lishi nafaqat o'quvchilarning o'quv faoliyatidagi muvaffaqiyatlariga, balki ularning kelajakdagi ta'lim yo'lida mustahkam poydevor yaratishiga ham ta'sir qiladi. O'quv motivatsiyasi o'quvchining o'qishga bo'lgan ichki rag'bati, maqsadlarga intilishi va o'quv jarayonida faol ishtirok etish istagi sifatida ta'riflanadi. Boshlang'ich sinf o'quvchilari yosh xususiyatlari tufayli tashqi va ichki motivatsion omillarga sezgir bo'lib, bu omillarni to'g'ri yo'naltirish orqali ularning o'quv faolligini sezilarli darajada oshirish mumkin. Ushbu maqola boshlang'ich sinflarda o'quv motivatsiyasini oshirishning ilmiy asoslangan usullari va amaliy yondashuvlarini kengroq yoritishga bag'ishlanadi.

O'quv motivatsiyasini oshirish masalasi ta'lim psixologiyasi va pedagogika sohasida keng o'rganilgan. Deki va Rayanning o'z-o'zini belgilash nazariyasi (Self-Determination Theory) motivatsiyani ichki va tashqi omillar sifatida tasniflaydi, bunda o'quvchilarning avtonomiya, kompetentsiya va o'zaro aloqa ehtiyojlari qondirilganda ularning o'quv jarayoniga bo'lgan qiziqishi ortadi. Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun bu ehtiyojlarni qondirishda o'qituvchining roli markaziy ahamiyatga ega. O'qituvchi nafaqat bilim uzatuvchi, balki o'quvchilarning o'quv jarayoniga bo'lgan qiziqishini uyg'otuvchi va ularning ichki motivatsiyasini qo'llab-quvvatlovchi tashkilotchi sifatida harakat qilishi lozim.

O'quv motivatsiyasini oshirishning birinchi va muhim usullaridan biri o'quv jarayonini o'quvchilarning yosh xususiyatlariga moslashtirishdir. Boshlang'ich sinf o'quvchilari ko'pincha o'yin orqali o'rganishga moyil bo'lib, ularda mavhum fikrlash hali to'liq shakllanmagan. Shu sababli, o'quv materiallarini o'yinlashtirish (gamification) usuli keng qo'llaniladi. Masalan, matematika darslarida raqamlar yoki geometrik shakllarni o'yin shaklida o'rgatish, hikoya yoki syujet asosida dars tashkil qilish o'quvchilarning e'tiborini jalb qiladi va ularning faolligini oshiradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'yinlashtirilgan darslar o'quvchilarning o'quv materialini chuqurroq tushunishiga va uzoq muddatli xotirasida saqlab qolishiga yordam beradi.

Ikkinchi muhim usul – o'quv jarayonida o'quvchilarning avtonomiyasini qo'llab-quvvatlashdir. Boshlang'ich sinf o'quvchilari o'zlariga ishonch bildirilgan va tanlov imkoniyati berilgan muhitda yanada faol ishtirok etadilar. Masalan, o'qituvchi o'quvchilarga darsda muhokama qilinadigan mavzuni tanlash yoki loyiha ishini qanday shaklda taqdim etishni o'zlari hal qilish imkonini berishi mumkin. Bu usul o'quvchilarning o'z faoliyatiga mas'uliyat hisini oshiradi va o'quv jarayonini ularga yanada ma'noli qiladi. Shu bilan birga, avtonomiya o'quvchilarning ichki motivatsiyasini mustahkamlashga xizmat qiladi, chunki ular o'zlarining qiziqishlari va qobiliyatlariga mos keladigan faoliyatda ishtirok etish imkoniyatiga ega bo'lalilar.

Uchinchi muhim jihat – ijobiy muhit yaratish va o‘quvchilarning muvaffaqiyatlarini e‘tirof etishdir. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari tashqi rag‘batlantirishga sezgir bo‘lib, o‘qituvchining maqtovi, rag‘batlantiruvchi so‘zlari yoki kichik mukofotlar ularning o‘quv jarayoniga bo‘lgan ishtiyoqini oshiradi. Ammo bu erda muvozanatni saqlash muhim: haddan tashqari mukofotlash tashqi motivatsiyaga bog‘liqlikni keltirib chiqarishi mumkin, bu esa ichki motivatsiyani zaiflashtiradi. Shu sababli, o‘qituvchilar o‘quvchilarning harakatlarini emas, balki ularning erishgan natijalarini maqtashga e‘tibor berishlari lozim. Masalan, “Sen juda yaxshi harakat qilding” o‘rniga “Sen bu masalani juda aniq va ijodiy yechding” kabi fikrlar o‘quvchining o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshiradi va uni yanada faol bo‘lishga undaydi.

O‘quv motivatsiyasini oshirishda o‘quv materiallarining hayotiy ahamiyatini ko‘rsatish ham muhim ahamiyatga ega. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari ko‘pincha “Bu menga nima uchun kerak?” degan savolni berishadi. O‘qituvchi o‘quv materialini o‘quvchilarning kundalik hayoti bilan bog‘lash orqali ularning qiziqishini uyg‘otishi mumkin. Masalan, matematika darsida o‘quvchilarga do‘konda xarid qilish yoki oilaviy byudjetni rejalashtirish kabi real hayotiy misollar orqali hisoblash ko‘nikmalarini o‘rgatish mumkin. Bu usul nafaqat o‘quv materialini yanada tushunarli qiladi, balki o‘quvchilarga bilimlarining amaliy qiymatini anglash imkonini beradi.

Texnologiyalardan foydalanish boshlang‘ich sinflarda o‘quv motivatsiyasini oshirishning zamonaviy usullaridan biridir. Interaktiv doskalar, ta‘limiy ilovalar va multimedia resurslari o‘quvchilarning e‘tiborini jalb qilishda samarali vosita hisoblanadi. Masalan, o‘quvchilar uchun maxsus ishlab chiqilgan ta‘limiy platformalar orqali o‘quv materiallarini o‘zlashtirish jarayoni yanada qiziqarli va osonlashtirilgan bo‘ladi. Shu bilan birga, texnologiyalardan foydalanish o‘qituvchiga o‘quv jarayonini turlicha qilish va har bir o‘quvchining individual ehtiyojlariga moslashish imkonini beradi. Ammo texnologiyalardan foydalanishda o‘lchovni saqlash muhim, chunki haddan tashqari raqamli resurslarga tayanish o‘quvchilarning diqqatini chalg‘itishi mumkin.

Ota-onalar bilan hamkorlik ham o‘quv motivatsiyasini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Ota-onalar o‘quvchining ta‘lim jarayoniga qiziqish bildirganlarida, bu o‘quvchining o‘quv faoliyatiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi. O‘qituvchilar ota-onalarni o‘quv jarayoniga jalb qilish uchun muntazam uchrashuvlar tashkil qilishlari, ularga farzandlarining muvaffaqiyatlari haqida ma‘lumot berishlari va uyda o‘quv faoliyatini qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha maslahatlar berishlari mumkin. Masalan, ota-onalarga farzandlari bilan birgalikda kichik loyihalar bajarish yoki o‘qishga qiziqishni uyg‘otuvchi kitoblar o‘qishni tavsiya qilish samarali natijalar beradi.

Xulosa qilib aytganda, boshlang‘ich sinflarda o‘quv motivatsiyasini oshirish ko‘p qirrali yondashuvni talab qiladi. O‘quv jarayonini o‘yinlashtirish, o‘quvchilarning avtonomiyasini qo‘llab-quvvatlash, ijobiy muhit yaratish, o‘quv materiallarining hayotiy ahamiyatini ko‘rsatish, texnologiyalardan oqilona foydalanish va ota-onalar bilan hamkorlik kabi usullar birgalikda o‘quvchilarning o‘quv jarayoniga bo‘lgan qiziqishini oshiradi va ularning ta‘limdagi muvaffaqiyatlariga zamin yaratadi. O‘qituvchilar ushbu usullarni ijodiy va tizimli ravishda qo‘llash orqali nafaqat o‘quvchilarning bilim darajasini yaxshilaydi, balki ularning o‘qishga bo‘lgan muhabbatini ham uyg‘otadi. Bu esa boshlang‘ich ta‘limning asosiy maqsadlaridan biri – o‘quvchilarni hayot bo‘yi o‘rganishga tayyorlashda muhim qadam bo‘lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Azixodjayeva, N. N. (2018). Pedagogik psixologiya. Toshkent: O‘zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 245 b.

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-4

2. Xodjayeva, M. S. (2020). Boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning faolligini oshirish usullari. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti, 180 b.
3. To'rayeva, D. A. (2019). Ta'limda motivatsiya va uning o'rni. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti, 156 b.
4. Karimov, I. A. (2016). Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi. Toshkent: Sharq nashriyoti, 200 b.
5. Usmonova, Sh. R. (2021). O'quvchilarning o'quv faoliyatini rag'batlantirishda zamonaviy texnologiyalar. Toshkent: Akademnashr, 132 b.

